

Ο θρύλος του Εμιλιάνο Ζαπάτα και του Πάντσο Βίγια

Μετά την ανατροπή και τον μαρτυρικό θάνατο του Φρανσίσκο Μαντέρο, στις 22 Φεβρουαρίου 1913, ο στρατηγός Χουέρτα αυτοανακηρύχτηκε πρόεδρος του Μεξικού. Ο Εμιλιάνο Ζαπάτα με τους οπαδούς του έφτασε ως τα περίχωρα της Πόλης του Μεξικού. Ο Χουέρτα του πρότεινε να ενώσουν τις δυνάμεις τους. Ο Ζαπάτα αρνήθηκε.

Τον ίδιο καιρό, ο Πάντσο Βίγια γύρισε στο Βόρειο Μεξικό, συμμάχησε με τον Βενουστιάνο Καράντζα (Carranza, 1859 – 1920) και δημιούργησε μια εκτεταμένη ελεύθερη περιοχή που ονομάστηκε «Division del Norte» (Περιφέρεια του Βορρά). Τον Δεκέμβριο του 1913, ο Βίγια κήρυξε επανάσταση εναντίον του δικτάτορα και αυτονομήθηκε στην περιοχή του. Τον Ιούνιο του 1914, σε αποφασιστική μάχη, ο Πάντσο Βίγια και ο Βενουστιάνο Καράντζα, με στρατηγό τον Ομπρεγκόν, οδήγησαν τις δυνάμεις τους στη νίκη. Οι δυο τους μπήκαν θριαμβευτές στην Πόλη του Μεξικού. Ο Χουέρτα προτίμησε να το σκάσει στο εξωτερικό. Ο Καράντζα ανέλαβε την ηγεσία της χώρας και ο Βίγια γύρισε στα μέρη του.

Από τον Νότο, ο Ζαπάτα κάλεσε τους οπαδούς της καθιέρωσης συντάγματος να αποδεχτούν το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμά του (σχέδιο αγιάλα), προειδοποιώντας ότι θα συνεχίσει τον αγώνα του ως την πλήρη δικαίωση. Ο Καράντζα απάντησε συγκαλώντας συνέλευση όλων των επαναστατών ηγετών τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου (1914). Ο Πάντσο Βίγια αρνήθηκε να εγκαταλείψει τον Βορρά, θεωρώντας εχθρική περιοχή την Πόλη του Μεξικού, όπου θα γινόταν η συνάντηση. Ο Καράντζα πρότεινε άλλη, ασφαλέστερη περιοχή. Πήγαν εκεί και οι Βιγίστας και οι Ζαπατίστας και βρέθηκε να έχουν την πλειοψηφία. Συμμάχησαν και πρότειναν προσωρινό πρόεδρο κοινής εμπιστοσύνης. Ο Καράντζα τον απέρριψε. Η κυβέρνησή του μεταφέρθηκε στη Βέρα Κρουζ.

Ο εμφύλιος ξέσπασε ανάμεσα στους οπαδούς του Καράντζα από τη μια και τους οπαδούς των Βίγια και Ζαπάτα από την άλλη. Αυτή τη φορά, ο Εμιλιάνο Ζαπάτα διέθετε στρατό από 25.000 πειθαρχημένους αγρότες πολεμιστές. Ήταν ο «στρατός για την απελευθέρωση του Νότου». Τον Νοέμβριο, κατέλαβε την Πόλη του Μεξικού γι' άλλη μια φορά. Οι αστοί έβλεπαν με μεγάλη τους έκπληξη τους οπλισμένους αγρότες να μοιράζουν τρόφιμα και κρασί αντί να λεηλατούν τα σπίτια των πλουσίων και να βιάζουν τις γυναίκες τους.

Ο Πάντσο Βίγια κατέφθασε δυο βδομάδες αργότερα. Ζαπάτα και Βίγια συνεδρίασαν στο κυβερνείο της πρωτεύουσας και συμφώνησαν στην ανάγκη ο πρόεδρος της χώρας να αναδειχτεί με δημοκρατικές διαδικασίες. Κι ακόμα, ο Πάντσο Βίγια υιοθέτησε το σχέδιο αγιάλα του Ζαπάτα.

Ο Καράντζα βρέθηκε να ελέγχει το Κεντρικό Μεξικό, με τον Βίγια αυτονομημένο στον Βορρά και τον Ζαπάτα στον Νότο. Ανακηρύχθηκε προσωρινός πρόεδρος και διέταξε τον στρατηγό του, Αλβάρο Ομπρεγκόν (Obregon, 1880 – 1928), να κινηθεί εναντίον του Βίγια. Τον Απρίλιο του 1915, δόθηκε η αποφασιστική μάχη. Ο Ομπρεγκόν έχασε το δεξί του χέρι. Ο Βίγια τη μάχη. Γύρισε στα βουνά του Βορρά και συνέχισε το αντάρτικο. Θεωρώντας όχι άδικο ότι πίσω από την ήττα του κρύβονταν οι Αμερικανοί, άρχισε να χτυπά κάθε τι που αντιπροσώπευε τα αμερικανικά συμφέροντα στο Μεξικό. Στη φάση αυτή, 17 Αμερικανοί εκτελέστηκαν στη Σάντα Ιζαμπέλ. Τον Ιανουάριο του 1916, μπήκε στο Νέο Μεξικό, λεηλάτησε την πόλη Κολόμπους και σκότωσε άλλους 17.

Τον ίδιο καιρό, ο Εμιλιάνο Ζαπάτα στερώνε την κρατική υπόσταση του Νότου. Δημιούργησε αγροτικές επιτροπές που ανέλαβαν να υλοποιήσουν το πρόγραμμα αναδιανομής της γης, επιβλέποντας προσωπικά τις εργασίες τους ώστε να μην υπάρξει περίπτωση μεροληψίας, ίδρυσε αγροτική τράπεζα που παρείχε χαμηλότοκα δάνεια στους αγρότες και οργάνωσε τη βιομηχανία ζάχαρης σε συνεταιριστική βάση. Τον Απρίλιο του 1915, την ώρα που ο Βίγια μαχόταν με τον Ομπρεγκόν, στα μέρη του Ζαπάτα κατέφθασε προσωπικός απεσταλμένος του προέδρου των ΗΠΑ, Ουίλσον. Ο Ζαπάτα έβαλε την αναγνώρισή του από τις ΗΠΑ ως προϋπόθεση για την έναρξη συνομιλιών. Όμως, ο Ουίλσον είχε ήδη αναγνωρίσει τον Καράντζα. Και είχε στείλει στρατό εναντίον του Βίγια, σε αντίποινα για την επίθεση στο Νέο Μεξικό.

Η αμερικανική εκστρατεία στα εδάφη του Βορρά απέτυχε. Παρά τη νίκη του Ομπρεγκόν, ο Καράντζα δεν μπορούσε να τα ελέγξει, ενώ ο λαός έβλεπε τον λυτρωτή του στο πρόσωπο του Πάντσο Βίγια και σε κάθε περίπτωση τον βοηθούσε. Κι ακόμα, οι άνδρες του Βίγια ήξεραν το έδαφος πιθαμή προς πιθαμή, ενώ για τους Αμερικανούς ήταν άγνωστο. Αναγκάστηκαν να επιστρέψουν άπρακτοι.

Η δολοφονία του Ζαπάτα

Παράλληλα με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, ο Καράντζα ετοιμάζε νέο σύνταγμα. Έδινε στον πρόεδρο δικτατορικές εξουσίες και στην κυβέρνηση το δικαίωμα να απαλλοτριώνει εδάφη των μεγαλοκτηματιών υπέρ των ακτημόνων. Προχώρησε σε εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις στο πολιτικό επίπεδο αλλά απέφυγε τη μετωπική σύγκρουση στον κοινωνικό τομέα. Παρ' όλα αυτά, το σύνταγμα προστάτευε τα δικαιώματα των εργαζομένων, επέβαλε τον χωρισμό κράτους και εκκλησίας, διέτασσε την απαλλοτρίωση των εκκλησιαστικών τσιφλικιών και εθνικοποιούσε τις πετρελαιοπηγές.

Το σύνταγμα εγκρίθηκε αρχές του 1917. Προκηρύχθηκαν προεδρικές εκλογές. Την 1^η Μαΐου του 1917, ο Καράντζα εκλέχτηκε πρώτος συνταγματικός πρόεδρος του Μεξικού. Παρέλαβε χάος κι έπρεπε να δημιουργήσει κράτος. Την εποχή αυτή, ένας Αμερικανός δημοσιογράφος περιόδευσε τις περιοχές που έλεγχε η συνταγματική κυβέρνηση και εκείνες του Νότου που ελέγχονταν από τις δυνάμεις του Ζαπάτα. Στη σειρά άρθρων που δημοσίευσε, χαρακτήρισε το κράτος του Καράντζα ζώνη αναρχίας σε αντίθεση με την περιοχή των Ζαπατίστας, για την οποία έγραψε ότι αποτελούσε «μοντέλο αληθινής κοινωνικής επανάστασης». Για τον Εμιλιάνο Ζαπάτα ήταν η δικαίωση. Όχι όμως για τους Αμερικανούς που είχαν χάσει την επιρροή τους στον Νότο και για τον Καράντζα που έβλεπε ότι η επιλογή της μη αντιπαράθεσης με τα οργανωμένα συμφέροντα τον απομάκρυνε όλο και περισσότερο από τον λαό που τον είχε στηρίξει. Στον Βορρά, ο Πάντσο Βίγια εξακολουθούσε τη δράση του αλλά για τον Καράντζα δεν αποτελούσε πρόβλημα. Κυρίως, τον ενοχλούσαν οι συγκρίσεις με τον Ζαπάτα, στον οποίο στρέφονταν οι ελπίδες των κατατρεγμένων. Και τον οποίο με τίποτα δεν μπορούσαν να νικήσουν οι κυβερνητικές δυνάμεις.

Μια και δεν μπορούσε να τα βγάλει πέρα στα πεδία των μαχών, ο στρατηγός του Καράντζα που πολεμούσε τους Ζαπατίστας, προχώρησε σε άλλες πρακτικές: Ο συνταγματάρχης του, Ιησούς Γκουαγιάρντο, προσποιήθηκε ότι ήθελε να περάσει στην πλευρά του Ζαπάτα μαζί με όλο του το στράτευμα. Έστειλε σημείωμα ζητώντας του μυστική συνάντηση σε μια έπαυλη, στο Μορέλος.

Ήταν 10 Απριλίου του 1919, όταν ο Εμιλιάνο Ζαπάτα με λίγους άνδρες έφτασε στον τόπο της συνάντησης. Κρυμμένοι οπαδοί του Καράντζα του είχαν στήσει ενέδρα. Ο Εμιλιάνο Ζαπάτα, ο θρύλος του Μεξικού, έπεσε νεκρός από τις δολοφονικές σφαίρες.

Η ώ ρα του Ομπρεγκόν

Σε σύντομο διάστημα, ο Καράντζα έλεγξε τον Νότο. Επιδόθηκε στην οργάνωση του κράτους, το οποίο κράτησε την ουδετερότητά του στον Παγκόσμιο πόλεμο, αλλά προσπάθησε να επιβάλει διάδοχό του κάποιον που μόνον αυτός ήθελε και αποπειράθηκε να χτυπήσει το εργατικό κίνημα το οποίο από το δικό του σύνταγμα προστατευόταν. Τον Απρίλιο του 1920, έστειλε τον στρατό να καταστείλει μια απεργία σιδηροδρομικών. Ο παλιός υποστηρικτής του, Ομπρεγκόν, ηγήθηκε επανάστασης που αμέσως επικράτησε. Ο Καράντζα το έσκασε από την Πόλη του Μεξικού και, με λίγους πιστούς του καβαλάρηδες, πήρε τα βουνά, προσπαθώντας να φτάσει στο προπύργιό του, τη Βέρα Κρουζ. Τον πρόλαβαν τη νύχτα 20 προς 21 Μαΐου και τον σκότωσαν.

Ένας προσωρινός πρόεδρος ανέλαβε να οδηγήσει τη χώρα σε προεδρικές εκλογές. Έγιναν την 1^η Δεκεμβρίου του 1920 με νικητή τον Ομπρεγκόν. Ο 40χρονος νέος πρόεδρος ήταν δημοφιλής από τον καιρό της επανάστασης εναντίον του Ντιάζ. Στα νιάτα του, είχε δουλέψει εργάτης στην πόλη αλλά και στα χωράφια και είχε ενστερνιστεί τις μεταρρυθμιστικές ιδέες. Υποστήριξε τον Μαντέρο και ήταν αυτός που κατέστειλε το πραξικόπημα του Ορόζκο. Κι ακόμα, είχε παλέψει εναντίον του δικτάτορα Χουέρτα και είχε βοηθήσει τον Καράντζα να τον ανατρέψει, κυριεύοντας την Πόλη του Μεξικού το 1914. Τον είχε βοηθήσει και εναντίον του Πάντσο Βίγια, τον οποίο νίκησε στη μάχη του 1915, όταν έχασε το δεξί χέρι του. Την περίοδο εκείνη, σε κάθε περιοχή που κυριεύε, επέβαλλε φιλεργατικούς κανόνες και περιορισμούς στην εκκλησία. Ο ίδιος ήταν η ψυχή του συντάγματος του 1917. Μετά την εκλογή του Καράντζα, αποσύρθηκε στο κτήμα του, στη Σονόρα. Με θλίψη παρακολουθούσε τη διολίπισή του στην αντίδραση. Η επέμβασή του, το 1920, υπήρξε καταλυτική. Κι αμέσως μετά την εκλογή του, πρότεινε στον Πάντσο Βίγια αμνηστία με την προϋπόθεση ότι θα καταθέσει τα όπλα και θα ζήσει του λοιπού σε αγρόκτημα που το κράτος του παραχωρούσε. Ο Πάντσο Βίγια δέχτηκε. Δυόμισι χρόνια αργότερα, στις 20 Ιουνίου του 1920, «άγνωστοι» τον δολοφόνησαν στο αγρόκτημά του.

Η άνοδος του Αλβάρο Ομπρεγκόν στην εξουσία σήμανε το τέλος του δεκάχρονου εμφύλιου πολέμου στο Μεξικό, αν και δεν έλειψαν οι απόπειρες για πραξικοπήματα. Νομιμοποίησε τα αγροτικά και εργατικά συνδικάτα, προχώρησε σε εκτεταμένη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, εθνικοποίησε πλουτοπαραγωγικές πηγές της χώρας και εκμηδένισε την πολιτική δράση της εκκλησίας αλλά υποχρεώθηκε να άρει το κρατικό μονοπώλιο στο πετρέλαιο, επιστρέφοντας τις μετοχές των Αμερικανών που ο Καράντζα είχε εθνικοποιήσει. Ήταν το αντάλλαγμα για να τον αναγνωρίσουν και να τον αφήσουν ήσυχο οι Ηνωμένες Πολιτείες. Πήρε τις εκλογές του 1924 και του 1928. Γιορτάζοντας με φίλους την τελευταία εκλογική νίκη του, δολοφονήθηκε από καθολικό που τον κατηγορούσε για διώξεις εναντίον της

εκκλησίας. Ήταν 17 Ιουλίου του 1928.

(τελευταία επεξεργασία, 14.6.2009)